

بررسی تاثیر مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر گزینش اظهار نظر حسابرسان

میرحافظ امیرآزاد*

دکتر مهدی زینالی**

دکتر رضا شاهی***

چکیده

هدف پژوهش حاضر « بررسی تاثیر مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر گزینش اظهار نظر حسابرسان » می باشد. جامعه آماری پژوهش، شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. دوره زمانی پژوهش اطلاعات مالی مربوط به عملکرد سالهای ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۰ شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار به مدت ۶ سال است. که بعد از اعمال محدودیت ها ۷۰ شرکت به عنوان نمونه انتخاب شد. تحقیق حاضر شامل متغیرهای مستقل (درصد سهامداران نهادی، سهام آزاد شناور، اندازه هیات مدیره، ساختار هیات مدیره، مالکیت مدیران و دوگانگی وظیفه مدیر عامل) و اهرم مالی و اندازه شرکت به عنوان متغیرهای کنترل و گزینش اظهار نظر حسابرسان به عنوان متغیر وابسته می باشد. در فرضیه ها به بررسی تاثیر متغیرهای مستقل بر گزینش اظهار نظر حسابرسان پرداخته شده است. نتایج تحقیق بیانگر این است که هیچ یک از متغیرهای حاکمیت شرکتی بر گزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر ندارند. یعنی مکانیزم های حاکمیت شرکتی باعث کاهش اعمال نفوذ در اظهار نظر حسابرسان می شود. این تحقیق بیش از پیش نشانگر استقلال حسابرسان در اظهار نظر حرفه ای خود می باشد.

واژه گان کلیدی: حاکمیت شرکتی، گزینش اظهار نظر حسابرسان، تغییر حسابرسان، استقلال حسابرسان

* دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، ایران hafez_517@yahoo.com (نویسنده مسئول)

** - استادیار و عضو هیات علمی حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز

*** - استادیار و عضو هیات علمی حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز

۱- مقدمه

واژه راهبری شرکتی تا بیست سال قبل در زبان انگلیسی وجود نداشته است، با این حال، در دو دهه اخیر نهتنها در ادبیات نظری، بلکه در مباحث سیاستگذاران بخش عمومی نیز اهمیت پیدا کرده است (زینگالس، ۱۹۹۷). تعاریف ارائه شده از راهبری شرکت ها، عمدتاً دو دیدگاه محدود و گسترده را در برمی گیرد. در دیدگاه های محدود که در قالب تئوری نمایندگی بیان می شود، راهبری شرکت به رابطه شرکت و سهامداران محدود می شود. از طرف دیگر، در دیدگاه گسترده، راهبری شرکت ها را میتوان به صورت شبکه ای از روابط در نظر گرفت که نه تنها میان شرکت و مالکان آنها، بلکه میان شرکت و تعداد زیادی از ذی نفعان، از جمله کارکنان، مشتریان، فروشندگان، دارندگان اوراق قرضه و غیره وجود دارد. چنین دیدگاهی در قالب نظریه ذی نفعان ارائه می شود. بررسی تعاریف و مرور دیدگاههای صاحب نظران، حکایت از آن دارد که راهبری شرکت ها مفهومی فراگیر است و هدف نهایی آن دستیابی به موارد و اهدافی چون، پاسخگویی، عدالت، شفافیت و رعایت حقوق ذی نفعان در شرکت هاست (حساس یگانه، ۱۳۸۴). در واقع، هدف نهایی نظام راهبری شرکت ها، نه تنها کاهش مشکل نمایندگی و همسو نمودن منافع کارگزار با منافع کارگزار، بلکه تأمین منافع تمام گروههای ذی نفع در شرکت ها و واحدهای تجاری است.

بنابراین، به لحاظ نظری، انتظار میرود که ویژگی های یک نظام راهبری بر عملکرد مالی و اقتصادی شرکت ها تأثیرگذار باشد، زیرا راهبری اثربخش موجب می شود پیامدهای نامناسب ناشی از تضاد منافع بین مدیران و مالکان، نظیر سوء استفاده از قدرت، کاهش یابد. از مسائل مهمی که به دلیل رسوایی های گسترده مالی دهه های اخیر مورد توجه محققان قرار گرفته و به عنوان یکی از موضوعات مهم برای سرمایه گذاران مطرح شده موضوع حاکمیت شرکتی است که به بررسی لزوم نظارت بر مدیریت و تفکیک واحد اقتصادی از مالکیت آن و در نهایت حفظ حقوق سرمایه گذاران و ذی نفعان می پردازد. بررسی علل و شرایط ایجاد این رسوایی هاشخص کرده است که در موارد فقدان نظارت بر مدیریت، حاکمیت ناقص سهامداران شرکت ها بر نحوه اداره امور و سپردن اختیارات نامحدود به مدیران اجرایی زمینه مساعدی را برای سوء استفاده آنان فراهم کرده است. جلوگیری از بروز چنین شرایطی مستلزم اعمال حاکمیت صحیح سهامداران از طریق نظارت دقیق بر مدیریت اجرایی و حسابرسان منظم شرکت هاست که در مجموع تحت عنوان فرآیند حاکمیت شرکتی شناخته می شود. حاکمیت شرکتی به مجموعه روابط میان مدیریت اجرایی، هیئت مدیره، سهام داران و سایر طرف های مربوط در یک شرکت می پردازد.

در پژوهش حاضر تلاش شده است این موضوع بررسی گردد که «آیا مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر گزینش اظهار نظر حسابرسان تأثیر دارد یا خیر؟». نقش اجتماعی حسابرسان شرکت ها را باید در ساختار گسترده تر حاکمیت شرکتی گنجانده یعنی، مکانیزم های مختلف سازمانی و نهادی که برای هدایت و کنترل شرکت های سهامی و مدیریت آنها هم به صورت درون سازمانی هم به صورت برون سازمانی وجود

دارد. چنین کنترلی پیچیده و چند لایه است و شامل حسابرسی داخلی و مستقل، استفاده از کمیته های حسابرسی و نقش مدیران غیر موظف، حق رای دادن سهامداران من جمله رای وکالتی و دخالت ((سرمایه گذاران نهادی)) در امور شرکت می باشد.(حساس یگانه، ۱۳۸۴).

۲- تشریح و بیان مساله تحقیق

فروپاشی شرکت های بزرگ از قبیل ۱- انرون ۲- آدفی ۳- سیکو ۴- گلوبال ۵- لیوسنت و ... که موجب زیان دیدن قریب به اتفاق ذی نفعان و سرمایه گذاران گردید و پس از تحقیق و بررسی مشخص گردید که سیستم های ضعیف حاکمیت شرکتی موجب بروز زیان گردیده و این رویدادها موجب تاکید بیش از پیش بر ضرورت ارتقاء و اصلاح حاکمیت شرکتی در سطح بین المللی گردیده است. در سال های اخیر، حاکمیت شرکتی یک جنبه اصلی و پویای تجارت شده و توجه به آن به طور تصاعدی رو به افزایش است. پیشرفت در اعمال حق حاکمیت شرکتی در سطح جهانی صورت می گیرد. سازمان های بین المللی مانند سازمان توسعه اقتصادی (OECD) استانداردهای قابل قبول بین المللی را در این مورد فراهم می کنند. در آمریکا و بریتانیا همچنان به تقویت سیستم های حاکمیت شرکتی خود ادامه می دهند و به سهامداران و روابط آن ها، پاسخ گویی، بهبود عملکرد هیات مدیره، حسابرسان و سیستم های حسابداری و کنترل داخلی، توجه ویژه می کنند و به روش هایی توجه دارند که شرکت ها با این روش ها کنترل و اداره می شوند. افزون بر آن، سرمایه گذار جزء، سرمایه گذاران نهادی، حسابرسان و سایر بازیگران صحنه بازار پول و سرمایه از فلسفه وجودی و ضرورت اصلاح و بهبود دایمی حاکمیت شرکتی، آگاهند. (حساس یگانه، ۱۳۸۴)

دردنیای امروز تغییر نیازهای روزافزون مشتریان و مردم، خواسته های بعضاً متفاوت ذی نفعان، پیچیدگی قوانین ومقررات وتکنولوژی انجام کار و ... ضرورت توجه به ساختار حاکمیت شرکتی را فراهم نموده تا از طریق آن اهداف شرکت ها تنظیم یافته و روشهای نیل به آن اهداف و نحوه نظارت بر عملکرد آنها تعیین شود. در واقع سیستم حاکمیت شرکتی به مجموعه قوانین، مقررات، نهادها و رویه هایی اطلاق می گردد که تعیین می کنند شرکت ها به چه نحو و در جهت منافع چه کسانی اداره می شوند، لذا هدف از اعمال حاکمیت شرکتی اطمینان یافتن از وجود چارچوبی است که توازن مناسبی بین آزادی عمل مدیریت، پاسخگویی و منافع ذی نفعان مختلف شرکت را فراهم می آورد (حسین نوازی، ۱۳۸۷، ۸۸). اکنون با توجه به تاکیدهای شدید بر حاکمیت شرکتی، مدیران بیشتر از همیشه بایستی در جهت تعالی سازمان و حفظ منافع سهامداران، سرمایه گذاران تلاش نمایند چرا که در صورت عملکرد ضعیف مدیریت ممکن است پاداش مدیر کاهش یافته و یا حتی موجبات اخراج مدیر را در بر داشته باشد. در این میان از یک طرف سهامداران و سایر سرمایه گذاران جهت حفاظت از منافع خود خواهان حاکمیت شرکتی قوی خواهند بود. از طرف دیگر با حاکم بودن

۱- سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (Organization for Economic Co-Operation and Development). اولین سری از استانداردهای قابل قبول حاکمیت شرکتی توسط این سازمان تنظیم شده است (OECD، 1999) و در سال ۲۰۰۴ این استانداردها تجدید نظر شده و کامل تر شده است.

حاکمیت شرکتی قوی و در صورت ارایه اظهار نظر غیر مقبول توسط حسابرسان احتمالاً مدیریت درصدد گزینش حسابرسان می باشد، که این عمل موجب تحت الشعاع قرار گرفتن حاکمیت شرکتی از یک طرف و استقلال و اخلاق حرفه ای حسابرسان، از طرف دیگر خواهد شد. به تبع آن تغییر حسابرسان و در نتیجه تغییر گزارش حسابرسانی غالباً باعث می شود اعتماد سرمایه گذاران و ذی نفعان به اتکا پذیری صورت های مالی و حاکمیت شرکتی کاهش یابد و طبیعتاً کاهش اتکا پذیری صورت های مالی سبب کاهش اعتباردهی فرایند حسابرسانی می گردد. بعلاوه این اثر می تواند مانع از جریان صحیح، کارا و اثر بخشی حاکمیت شرکتی گردد و هزینه های تامین مالی شرکت را افزایش و وضعیت نامطلوب شرکت را به صورت کاذب مطلوب نشان داده و باعث گمراهی سرمایه گذاران و اعتباردهندگان و ... می شود. لذا با توجه به مطالب بیان شده تحقیق حاضر در پی یافتن «تاثیر مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر گزینش اظهار نظر حسابرسان» می باشد و اینکه آیا مکانیزم های حاکمیت شرکتی در شرکت ها می توانند بر گزینش اظهار نظر حسابرسان شرکت ها تاثیر داشته باشد یا خیر؟

۳- مبانی نظری تحقیق

حاکمیت شرکتی در ابتدای قرن بیست و یکم، دوباره بعنوان یکی از مهم ترین مباحث کسب و کار مطرح شده است (میدری و جابریان، ۱۳۸۳). بررسی ادبیات موجود نشان می دهد که هیچ تعریف مورد توافقی در مورد حاکمیت شرکتی وجود ندارد، تفاوت های چشم گیری در تعریف ها براساس کشور مورد نظر وجود دارد. حتی در آمریکا یا انگلستان نیز رسیدن به تعریف واحد کار چندان آسانی نیست. تعریف های موجود از حاکمیت شرکتی در یک طیف وسیع قرار می گیرند. دیدگاه های محدود در یک سو و دیدگاه های گسترده در سوی دیگر طیف قرار دارند. در دیدگاه های محدود، حاکمیت شرکتی به رابطه شرکت و سهامداران محدود می شود. این، الگویی قدیمی است که در قالب نظریه نمایندگی بیان می شود. در آن سوی طیف، حاکمیت شرکتی را می توان به صورت شبکه ای از روابط در نظر گرفت که نه تنها میان شرکت و مالکان آنها (سهامداران)، بلکه میان شرکت و تعداد زیادی از ذی نفعان از جمله کارکنان، مشتریان، فروشندگان، دارندگان اوراق قرضه و ... وجود دارد. چنین دیدگاهی در قالب نظریه ذی نفعان دیده می شود (حساس یگانه، ۱۳۸۵).

دلایل اهمیت حاکمیت شرکتی

حاکمیت شرکتی به دلایل زیر حائز اهمیت است:

- چارچوبی را برای ایجاد اعتماد بلندمدت میان شرکت ها و تهیه کنندگان خارجی سرمایه فراهم می کند.

- با منصوب کردن مدیرانی که بانی تجربیات و ایده های جدید هستند، تفکر استراتژیک را به صدر شرکت هدیه می کند.

- مدیریت و نظارت بر ریسک جهانی پیش روی شرکت را منطقی می سازد.

- با تقسیم فرایند تصمیم گیری، اتکالی به مدیران ارشد و مسئولیت آنان را محدود می سازد. (قدس، ۱۳۸۷).

تئوری های حاکمیت شرکتی

تغییرات و تحولات بازار سرمایه موجب تکامل تئوری های حاکمیت شرکتی شده است. قبل از توسعه بازار شرکت ها، بر اموال افراد ثروتمند تکیه داشتند که معمولاً خویشاوندان کارآفرین بودند. شرکت ها به همان افرادی تعلق داشتند که آنها را اداره می کردند برای رشد و توسعه اقتصادی سرمایه های اندک کافی نبود و تجمع آنها تاسیس شرکت های بزرگ را به همراه داشت. پذیرش ریسک محدود به نسبت سهم و بازده مناسب موجب تفکیک مالکیت از مدیریت و رونق بازار سرمایه گردید (حساس یگانه، ۱۳۸۴).
در ادامه به تشریح سه نوع از تئوری های حاکمیت شرکتی می پردازیم:

تئوری نمایندگی^۱

آغاز مالکیت شرکتی از طریق مالکیت سهام تاثیر چشم گیری بر روش کنترل شرکت ها داشت و بدین ترتیب مالکان اداره شرکت را به مدیران تفویض کردند. جدایی مالکیت از مدیریت (کنترل) منجر به یک مشکل سازمانی مشهور به نام "مشکل نمایندگی"^۲ شد.

تئوری هزینه معاملات^۳

تئوری هزینه معاملات بر اساس این واقعیت است که شرکت ها آنقدر بزرگ شده اند که در تخصیص منابع جانشین بازار می شوند. در واقع شرکت ها آنقدر بزرگ و پیچیده اند که نوسانات قیمت در بازار تولید را هدایت کرده و بازار معاملات را متعادل می کنند. در درون شرکت ها برخی از معاملات حذف می شوند و مدیر تولید را هماهنگ می کند (کواس،^۴ ۱۹۳۷).

تئوری ذی نفعان^۵

اساس تئوری ذی نفعان این است که شرکت ها آنقدر بزرگ شده اند و تاثیر آنها بر جامعه انچنان عمیق است که باید به جز سهامداران به بخش های بسیار بیشتری از جامعه توجه کرده و پاسخگو باشند. برای تئوری ذی نفعان چند روش تعریف بر اساس رشته های مختلف وجود دارد وجه تشابه تمام آنها تایید دخالت

- 1- Agency Theory
- 2- Agency Problem
- 3- Transaction cost theory
- 4- Coase
- 5- Stakeholder theory

در یک رابطه مبادله ای (تعامل) است (پیریچ ۱۹۸۲^۱)، نه تنها ذی نفعان تحت تاثیر شرکت ها هستند بلکه آنها نیز بر شرکت ها تاثیر می گذارند آنها در شرکت ها به جای سهامداران منافع هستند. ذی نفعان شامل سهامداران کارکنان مشتریان بستانکاران شرکت های مجاور و عموم مردم می باشند در واقع هر ذی نفع بخشی از سلسله قراردادهای صریح و ضمنی را نشان می دهد که یک شرکت را تشکیل میدهد اما بسیاری از نویسندگان ذی نفعان را کسانی می دانند که در شرکت نفعی قانونی به گسترده ترین مفهوم دارند (فارار و هانین گان^۲، ۱۹۹۸).

۴- پیشینه تحقیق

لین و لیو^۳ (۲۰۰۹) در بررسی رابطه بین تغییر حسابرسان و نظام راهبری شرکتی در کشور چین دریافتند ، شرکت هایی که ارکان و مکانیزم های نظام راهبری در آنها ضعیف تر است، بیشتر به دنبال موسسات حسابرسان کوچک بوده و برای این منظور حسابرسان خود را تغییر می دهند. آنها در نتیجه گیری تحقیق خود عنوان می نمایند که استقرار نظام راهبری کارآمد، می تواند موجب کاهش تغییر حسابرسان و در نتیجه باعث افزایش کیفیت حسابرسان شود. چن و همکاران^۴ (۲۰۱۰) در پژوهشی در چین دریافتند که با ادغام یک موسسه حسابرسان چینی با یکی از موسسات بزرگ حسابرسان (موسسه ارنست و یانگ) در سال ۲۰۰۲، از ۴۶ صاحبکار این موسسه حسابرسان چینی، ۳۰ صاحبکار، حسابرسان خود را تغییر دادند و موسسات حسابرسان کوچک را به عنوان حسابرسان خود انتخاب کردند. آن ها در پژوهش خود نشان دادند که انگیزه ۳۰ شرکت از تغییر حسابرسان، دریافت گزارش حسابرسان مقبول در مقابل کیفیت پائین حسابرسان بوده است. براساس نتیجه این پژوهش، رقابت در حسابرسان، موجب کاهش کیفیت حسابرسان می شود.

لاکشن و وی جی کون^۵ (۲۰۱۲) در یک بررسی تاثیر ویژگی های حاکمیت شرکتی بر ورشکستگی شرکت ها دریافتند که از ویژگیهای حاکمیت شرکتی، که شامل اندازه هیئت مدیره، دوگانگی مدیر عامل، مدیران غیرموظف، سهامداران، اظهار نظر حسابرسان، وجود کمیته حسابرسان و پاداش هیئت مدیره، ویژگیهای نسبت مدیر غیرموظف، وجود کمیته حسابرسان و پاداش هیئت مدیره با احتمال ورشکستگی رابطه منفی دارند در حالیکه دوگانگی مدیر عامل با احتمال ورشکستگی رابطه مثبت دارد و اندازه هیئت مدیره، نظر حسابرسان و سهامداران با عوامل تعیین کننده رابطه معناداری ندارد.

پانیا و آین^۶ (۲۰۱۲) به بررسی رابطه ساز و کارهای حاکمیت شرکتی و کیفیت اقلام تعهدی در تایلند پرداختند. نتایج تحقیق حاکی از اینست که؛ شرکت هایی که دارای تعداد بیشتری سرمایهگذاران نهادی

- 1- Pearch
- 2- Farrar&Hannigan
- 3- Lin and Liu
- 4- Chen and et al
- 5- Lakshan and Wijekoon
- 6- Panya&Ain

هستند، به احتمال زیاد به مدیریت سود از طریق اقلام تعهدی اختیاری روی می‌آورند. علاوه بر این، شرکت هایی که در بازار رقابت شدید فعالیت دارند به احتمال زیاد کیفیت اقلام تعهدی بالایی داشته باشند.

رهنمای رودپشتی و نبوی چاشمی (۱۳۸۹) در تحقیقی به بررسی ارائه الگوی سنجش تاثیر مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر مدیریت سود در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. هدف اصلی این تحقیق بررسی رابطه بین مکانیزم های حاکمیت شرکتی (تمرکز مالکیت، نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره، اندازه هیات مدیره، تفکیک دو پست مدیر عامل و رییس هیات مدیره) و مکانیزم های خارجی (سهامداران نهادی) با مدیریت سود می باشد و متغیرهای کنترلی تحقیق عبارتند از: اندازه و اهرم مالی، جامعه آماری، شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و قلمرو زمانی تحقیق دوره پنج ساله از ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ به تعداد ۱۹۶ شرکت می باشد. هم چنین فرضیات پژوهش به تفکیک صنایع آزمون شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد که بین تمرکز مالکیت و نسبت اعضای غیر موظف هیات مدیره با مدیریت سود رابطه منفی معناداری وجود دارد. اما بین اندازه هیات مدیره و تفکیک دو پست مدیر عامل و رییس هیات مدیره با مدیریت سود رابطه معنی داری وجود ندارد و بین متغیرهای کنترلی (اندازه شرکت و اهرم مالی) و مدیریت سود نیز رابطه مثبت معنی داری وجود دارد.

نیکومرام و محمدزاده سالطه (۱۳۸۹) رابطه بین حاکمیت شرکتی و مدیریت سود را مورد بررسی قرار دادند. نتایج آزمون تفاوت میانگین، نشان داد که:

۱- شرکت هایی که دارای حاکمیت شرکتی کافی بوده‌اند (خواه اینکه دارای حاکمیت شرکتی قوی یا ضعیف باشند) اقلام تعهدی اختیاری کمتری دارند یعنی در اینگونه شرکت ها، مدیریت سود کمتر اتفاق می‌افتد.

۲- شرکت هایی که دارای حاکمیت شرکتی کافی می باشند، در سطوح یکسان توانایی حاکمیت شرکتی نیز دارای اقلام تعهدی اختیاری کمتری هستند.

۳- شرکت های با حاکمیت شرکتی ضعیف نسبت به شرکت های با حاکمیت شرکتی قوی، لزوماً اقلام تعهدی اختیاری بیشتری ندارند. بطور کلی، نتایج بیانگر آنست که کفایت حاکمیت شرکتی، نسبت به توانایی حاکمیت شرکتی با مدیریت سود ارتباط معناداری دارد. بدین ترتیب نتایج گویای این مطلب است که کفایت حاکمیت شرکتی یکی از عوامل تعیین کننده موثر بر مدیریت سود است.

قسیم عثمانی و همکاران در سال (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی تاثیر بازدارندگی مکانیزم های حاکمیت شرکتی از در ماندگی مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران» پرداختند. یافته های پژوهش نشان داد که در کل دوره و در تک تک سالهای پژوهش رابطه معنادار و منفی بین درصد اعضای غیر موظف هیئت مدیره و در ماندگی مالی وجود دارد. این یافته ها همچنین رابطه قابل توجه و معناداری را بین درصد مالکان نهادی و نوع حسابرس با در ماندگی مالی نشان نداد.

برادران حسن زاده، بادآور نهندی در سال ۱۳۹۱ با عنوان بررسی رابطه بین برخی مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی با ارزش ایجاد شده برای صاحبان سهام و ارزش افزوده اقتصادی که نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از هشت مکانیزم حاکمیت شرکتی مورد بررسی در این پژوهش، چهار مکانیزم (میزان نفوذ و مالکیت دولت، میزان مالکیت سهامداران نهادی، ساختار سرمایه و میزان سهام شناور آزاد) با ارزش ایجاد شده برای سهامداران رابطه دارند. همچنین از هشت مکانیزم حاکمیت شرکتی مورد بررسی در این پژوهش، سه مکانیزم (میزان نفوذ و مالکیت دولت، میزان مالکیت سهامداران نهادی و میزان سهام شناور آزاد) با ارزش افزوده اقتصادی رابطه دارند.

۵- فرضیه های تحقیق

- میزان مالکیت سهامداران نهادی بر گزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر دارد.
- میزان مالکیت مدیران بر گزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر دارد.
- ساختار هیات مدیره بر گزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر دارد.
- اندازه هیات مدیره بر گزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر دارد.
- درصد سهام شناور آزاد بر گزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر دارد.
- دوگانگی وظیفه مدیر عامل بر گزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر دارد.

۶- روش تحقیق

در این پژوهش، جامعه آماری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مرجع بوده است. زیرا، اطلاعات شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار نسبت به اطلاعات سایر شرکت ها از قابلیت اتکای بیشتری برخوردار است. دوره زمانی پژوهش اطلاعات مالی مربوط به عملکرد سالهای ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۰ شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار به مدت ۶ سال است.

نمونه آماری به روش غربال گیری (سیستماتیک) انتخاب شده است که شرایط لحاظ شده عبارتند از:

- ۱- شرکت هایی که سال مالی آنها منتهی به پایان اسفند هر سال باشد.
- ۲- شرکت هایی که طی سالهای ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ دوره مالی خود را تغییر نداده باشند.
- ۳- شرکت هایی که امکان دسترسی به اطلاعات مالی و سایر اطلاعات مورد نیاز آنها باشد.
- ۴- شرکت هایی که طی دوره مورد بررسی زبان ده نباشند.
- ۵- شرکت هایی که قبل از سال ۸۴ در بورس پذیرفته شده باشند.
- ۶- در مجموعه صنعت بانک ها و موسسات اعتباری و سرمایه گذاری مالی نباشند.

۷- روش جمع آوری و تجزیه و تحلیل داده ها

در این پژوهش برای گردآوری داده های مورد نظر از آمار نامه های بورسی، اطلاعات ارائه شده به بورس، اطلاعات حسابداری شرکت های بورسی و سایر منابع اطلاعاتی مرتبط استفاده شده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها و آزمون فرضیه ها از روش رگرسیون لجستیک و نرم افزار های Excel و SPSS استفاده شده است.

۸- متغیرها و مدل تحقیق

برای آزمون فرضیه ها، از رویکرد تک بعدی حاکمیت شرکتی استفاده شده است. بدین ترتیب که ابتدا به بررسی تاثیر هر یک از مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر گزینش اظهار نظر حسابرسان پرداخته شده و سپس به بررسی تمام ویژگی های حاکمیتی شرکتی بر گزینش اظهار نظر حسابرسان پرداخته می شود. و برای آزمون فرضیه ها از مدل رگرسیون لجستیک زیر استفاده شده است.

$$AOSH = a + B_1(OIS) + B_2(OM) + B_3(BODS) + B_4(BRDSZE) + B_5(MFF) + B_6(OUAL) + \varepsilon_{it}$$

که در آن:

گزینش اظهار نظر حسابرسان است AOSH

میزان مالکیت سهامداران نهادی: OIS

میزان مالکیت مدیران OM

ساختار هیئت مدیره BODS

اندازه هیئت مدیره BRDSZE

درصد سهام شناور آزاد MFF

دوگانگی وظیفه مدیر عامل OUAL

خطا: ε_{it}

متغیر وابسته مدل

AOS: گزینش اظهار نظر حسابرسان، اگر اظهار نظر حسابرسان از گزارش غیر مقبول به گزارش مقبول

تغییر نماید با عدد یک و در غیر اینصورت صفر در نظر گرفته می شود.

متغیر های مستقل مدل

OIS: میزان مالکیت سهامداران نهادی، در این تحقیق، مجموع درصد سهام در مالکیت سرمایه گذاران نهادی برای اندازه گیری درصد مالکیت نهادی استفاده شده است. برای محاسبه درصد مالکیت نهادی در هر شرکت تعداد سهام مالکیت نهادی بر کل تعداد سهام تقسیم می گردد.

$$\text{تعداد سهام در دست سهامداران نهادی} = \frac{\text{شاخص سهامداران نهادی}}{\text{کل سهام}}$$

OM: میزان مالکیت مدیران، در این تحقیق، مجموع درصد سهام در مالکیت مدیریت (هیئت مدیره) برای اندازه گیری درصد مالکیت مدیریت استفاده شده است.

BODS: ساختار هیئت مدیره، نسبت (درصد) اعضای غیرموظف هیأت مدیره به کل اعضای هیأت مدیره (اعضای موظف و غیر موظف) است.

BRDSZE: اندازه هیئت مدیره، تعداد مدیرانی (اعم از موظف و غیر موظف) که عضو هیات مدیره هستند.

MFF: درصد سهام شناور آزاد، درصد مالکیت سهام آزاد شناور عددی است که از نتیجه کسر تعداد سهام غیر قابل معامله از کل سهام تقسیم بر تعداد کل سهام شرکت بدست می آید (شینگو^۱، ۲۰۰۱).

OUAL: دوگانگی وظیفه مدیر عامل، اگر مدیرعامل رئیس هیئت مدیره باشد، برابر ۱ و در غیر اینصورت برابر صفر.

متغیر های کنترلی مدل:

CS: اندازه شرکت، که، از لگاریتم نپری کل دارایی ها برای اندازه گیری متغیر «اندازه شرکت» استفاده شده است.

FL: در این پژوهش برای اندازه گیری اهرم مالی شرکت از تقسیم ارزش دفتری بدهی های کل بر کل دارایی ها استفاده می شود (سینایی، نیسی، ۱۳۸۲).

TOAO: نوع اظهار نظر حسابرس، اگر اظهار نظر حسابرس مقبول باشد با عدد ۱ و در غیر اینصورت با صفر نشان داده می شود.

آمار توصیفی

نتایج نگاره ۱ نشان می دهد که میانگین اهرم مالی برابر (۶۲،۲۳)، میانگین اندازه شرکت برابر (۲۷،۴۲) و میانگین نوع اظهار نظر حسابرس برابر (۰،۵۱) می باشد. نتایج نشان می دهد که میانگین متغیرهای

1- shingo

وابسته تحقیق در دوره مورد بررسی همگی مثبت است و این نشان دهنده آن هست که شرکت ها در دوره مورد بررسی روند رو به رشدی داشته اند. هم چنین میانگین سرمایه گذاران نهادی برابر با ۶۴,۰۶ درصد است و نشان می دهد که در دوره مورد بررسی به طور میانگین حدود ۶۵ درصد سرمایه شرکت ها در دست سهامداران نهادی است.

ساختار هیات مدیره با میانگین ۶۸,۹۴ درصد نشانگر این است که بیشتر اعضای هیات مدیره غیر موظف هستند و در شرکت های مورد بررسی در حدود ۰,۹۹ درصد شرکت ها مدیر عامل از رئیس هیات مدیره تفکیک شده است و فقط در ۰,۰۱ درصد شرکت ها مدیرعامل و رئیس هیات مدیره تفکیک نشده است. میانگین تعداد هیات مدیره در شرکت های مورد بررسی ۵ نفر می باشد. و بیشتر سهام شرکت ها (۶۱,۳۳ درصد) در اختیار هیات مدیره می باشد. و سهام پراکنده در دست سهامداران جزء ۳۵,۹۳ درصد می باشد که تاثیر زیادی در کنترل و هدایت سیاستهای مالی و عملیاتی شرکت نخواهند داشت. بر اساس میانگین درصد اهرم مالی شرکت ها، بیش از ۶۲ درصد دارایی ها را به صورت نسبه تحصیل شده است. بیش از نصف شرکت ها نظر مقبول دریافت داشته اند و مالکیت مدیران با پراکندگی ۲۷,۲۴ بیشترین نوسان را داشته است و در ۰,۱۱ درصد شرکت ها گزینش حسابرسان انجام شده است.

نگاره شماره ۱: آمار توصیفی متغیرها

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	بیشینه	کمینه	تعداد
درصد مالکیت نهادی	۶۴,۰۶	۲۵,۸۷	۹۸,۹۳	۰,۰۰	۴۲۰
درصد مالکیت مدیریتی	۶۱,۳۳	۲۷,۲۴	۰,۹۹	۰,۰۰	۴۲۰
سهام آزاد شناور	۳۵,۹۳	۲۵,۸۷	۱۰۰,۰۰	۱,۰۷	۴۲۰
ساختار هیات مدیره	۶۸,۹۴	۱۹,۵۱	۱۰۰,۰۰	۰,۰۰	۴۲۰
اندازه هیات مدیره	۵,۰۲	۰,۲۲۸	۷	۴	۴۲۰
دوگانگی وظیفه مدیر عامل	۰,۰۱	۰,۰۸	۱	۰	۴۲۰
اهرم مالی	۶۲,۲۳	۱۶,۱۰	۱۰۰,۰۰	۱,۴۲	۴۲۰
اندازه شرکت	۲۷,۴۲	۱,۴۹	۳۲	۲۴	۴۲۰
نوع اظهار نظر حسابرسان	۰,۵۱	۰,۵۰	۱	۰	۴۲۰
گزینش اظهار نظر حسابرسان	۰,۱۱	۰,۳۱	۱	۰	۴۲۰

ماخذ: محاسبات محقق

۹- نتایج آزمون فرضیه ها

آزمون فرضیه اول

فرضیه اول به صورت زیر بیان می شود:

H_0 = میزان مالکیت سهامداران نهادی برگزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر معنی دار ندارد .

H_1 = میزان مالکیت سهامداران نهادی برگزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر معنی دار دارد .

در نگاره شماره ۲، مقدار سطح معنی داری میان میزان مالکیت سهامداران نهادی برابر ۰,۸۶۸ یعنی بیشتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، متغیر مستقل یعنی میان میزان مالکیت سهامداران نهادی برگزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر ندارد. از اینرو فرض صفر آماری H_0 تایید و فرض مقابل آن یعنی فرض H_1 را می توان رد نمود.

آزمون فرضیه دوم

فرضیه دوم به صورت زیر بیان می شود:

H_0 = میزان مالکیت مدیران برگزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر معنی دار ندارد .

H_1 = میزان مالکیت مدیران برگزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر معنی دار دارد .

در نگاره شماره ۲، مقدار سطح معنی داری میان مالکیت مدیران برابر ۰,۵۴۵ یعنی بیشتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین متغیر مستقل یعنی میزان مالکیت مدیران و گزینش اظهار نظر حسابرسان رابطه معنی دار وجود ندارد. از اینرو فرض صفر آماری (H_0) تایید و فرض مقابل آن یعنی فرض H_1 را می توان رد نمود.

آزمون فرضیه سوم

فرضیه سوم به صورت زیر بیان می شود:

H_0 = ساختار هیات مدیره برگزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر معنی دار ندارد .

H_1 = ساختار هیات مدیره برگزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر معنی دار دارد .

در نگاره شماره ۲، مقدار سطح معنی داری ساختار هیات مدیره برابر ۰,۹۳۶ درصد یعنی بیشتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، ساختار هیات مدیره برگزینش اظهار نظر حسابرسان تاثیر ندارد. از اینرو فرض صفر آماری (H_0) تایید و فرض مقابل آن یعنی فرض H_1 را می توان رد کرد.

آزمون فرضیه چهارم

فرضیه چهارم به صورت زیر بیان می شود:

H_0 = اندازه هیات مدیره بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار ندارد.

H_1 = اندازه هیات مدیره بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار دارد.

در نگاره شماره ۲، مقدار سطح معنی داری اندازه هیات مدیره برابر ۰٫۹۹۸ درصد یعنی بیشتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، متغیر مستقل اندازه هیات مدیره بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار ندارد. از اینرو فرض صفر آماری H_0 تایید و فرض مقابل آن یعنی فرض H_1 را می توان رد نمود.

آزمون فرضیه پنجم

فرضیه پنجم به صورت زیر بیان می شود:

H_0 = دوگانگی وظیفه مدیر عامل بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار ندارد.

H_1 = دوگانگی وظیفه مدیر عامل بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار دارد.

در نگاره شماره ۲، مقدار سطح معنی داری دوگانگی وظیفه مدیر عامل برابر ۰٫۲۹۴ درصد یعنی بیشتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، دوگانگی وظیفه مدیر عامل بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار ندارد. از اینرو فرض صفر آماری H_0 (تایید و فرض مقابل آن یعنی فرض H_1 را می توان رد کرد.

آزمون فرضیه ششم:

فرضیه ششم به صورت زیر بیان می شود:

H_0 = درصد سهام شناور آزاد بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار ندارد.

H_1 = درصد سهام شناور آزاد بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار دارد.

در نگاره شماره ۲، مقدار سطح معنی داری درصد سهام شناور آزاد برابر ۰٫۹۶۲ درصد یعنی کمتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، درصد سهام شناور آزاد بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار ندارد. از اینرو فرض صفر آماری H_0 (تایید و فرض مقابل آن یعنی فرض H_1 را می توان رد نمود.

آزمون فرضیه هفتم

فرضیه هفتم به صورت زیر بیان می شود:

H_0 = اهرم مالی بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار ندارد.

H_1 = اهرم مالی بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار دارد.

در نگاره شماره ۲، مقدار سطح معنی داری اهرم مالی برابر ۰,۱۰۲ درصد یعنی بیشتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، اهرم مالی بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار ندارد. از اینرو فرض صفر آماری (H_0) تایید و فرض مقابل آن یعنی فرض H_1 را می توان رد نمود.

آزمون فرضیه هشتم

فرضیه هشتم به صورت زیر بیان می شود:

H_0 = اندازه شرکت بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار ندارد.

H_1 = اندازه شرکت بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار دارد.

در نگاره شماره ۲، مقدار سطح معنی داری اندازه شرکت برابر ۰,۹۴۲ درصد یعنی بیشتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، اندازه شرکت بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار ندارد. از اینرو فرض صفر آماری (H_0) تایید و فرض مقابل آن یعنی فرض H_1 را می توان رد نمود.

آزمون فرضیه نهم

فرضیه نهم به صورت زیر بیان می شود:

H_0 = نوع اظهار نظر حسابرس بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار ندارد.

H_1 = نوع اظهار نظر بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار دارد.

در نگاره شماره ۲، مقدار سطح معنی داری سن شرکت برابر ۰,۹۹۴ درصد یعنی بیشتر از ۵ درصد است. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، نوع اظهار نظر بر گزینش اظهار نظر حسابرس تاثیر معنی دار ندارد. از اینرو فرض صفر آماری (H_0) تایید و فرض مقابل آن یعنی فرض H_1 را می توان رد نمود.

نگاره شماره ۲: نتایج آزمون فرضیه ها

متغیرها	ضرایب	آماره والد	درجه آزادی	سطح معنی داری	ضرایب مورد انتظار
عرض از مبدا	۷۳,۴۹۴	۰/۰۰۰	۱	۰/۹۹۹	۸/۲۸۳
میزان مالکیت سهامداران نهادی	۰,۰۰۱	۰,۰۲۸	۱	۰/۸۶۸	۱/۰۰۱
میزان مالکیت مدیران	-۰/۰۰۴	۰/۳۶۷	۱	۰/۵۴۵	۰/۹۹۶
سهام آزاد شناور	۰,۰۰۱	۰/۰۰۰	۱	۰/۹۵۴	۱/۰۰۱
ساختار هیات مدیره	۰/۰۰۱	۰/۰۰۶	۱	۰/۹۳۶	۱/۰۰۱
اندازه هیات مدیره	-۱۸/۷۳۰	۰/۰۰۰	۱	۰/۹۹۸	۰/۰۰۰
دوگانگی وظیفه مدیر عامل	۱/۵۴۷	۱/۱۰۳	۱	۰/۲۹۴	۴/۶۹۹
اهرم مالی	-۰/۰۱۹	۲/۶۷۶	۱	۰/۱۰۲	۰/۹۸۱
اندازه شرکت	۰/۰۱۰	۰/۰۰۵	۱	۰/۹۴۲	۱/۰۱۰
نوع اظهار نظر حسابرسان	۱۹/۸۱۷	۰/۰۰۰	۱	۰/۹۹۴	۴/۰۳۹

ضریب تعیین کاکس-اسنل:

همانطور که می دانیم هنگام استفاده از روش رگرسیون چند متغیره، ضریب همبستگی (ضریب تعیین) R^2 میزان تغییرات متغیر وابسته بر اثر متغیر مستقل را نشان می دهد. در تحقیق حاضر چون از روش رگرسیون لجستیک استفاده می شود، ضریب تعیین کاکس-اسنل همان نقشی را ایفا می کند که R^2 در رگرسیون چند متغیره ایفا می نماید. یعنی مقدار ضریب تعیین کاکس-اسنل نشان دهنده میزان وابستگی میان متغیر وابسته و مستقل می باشد. با توجه به نگاره شماره ۳ میزان این شاخص برابر ۱۶/۳ درصد است. این میزان در رگرسیون لجستیک، ضریب تعیین مناسبی است.

نگاره شماره ۳: ضریب تبیین

Nagelkerke R Square	Cox & Snell R Square	-2 Log likelihood
---------------------	----------------------	-------------------

۰/۳۲۴	۰/۱۶۱	۲۱۶/۲۹۶
-------	-------	---------

آزمون دوربین واتسون^۱ (D-W)

در آمار، آماره دوربین-واتسون، یک آماره آزمون می باشد که برای بررسی وجود خود همبستگی^۲ رابطه بین مقادیر که با تاخیر (lag) زمانی مشخص از یکدیگر جدا شده اند) بین باقیمانده ها در تحلیل رگرسیون استفاده می گردد. مقدار این آماره همواره بین ۰ تا ۴ قرار میگیرد که آستانه های مورد پذیرش آن به صورت زیر است:

مقدار ۲ برای این آماره نشانگر عدم وجود خود همبستگی می باشد که حالت مطلوب در فرضیات اصلی مربوط به باقیمانده ها در تحلیل رگرسیون می باشد. با توجه به نگاره شماره ۴ مقدار آماره دوربین واتسون ۱،۹۳ یعنی نزدیک ۲ می باشد که نشانگر عدم وجود همبستگی بین متغیرهای مستقل را نشان می دهد. پس بنابراین مقدار بدست آمده مطلوب می باشد. و برای آزمون دوربین واتسون در این تحقیق از روش اینتر استفاده شده است.

نگاره شماره ۴: آزمون دوربین واتسون

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
۱	۰,۳۵۸	۰,۱۲۸	۰,۱۱۱	۰,۲۹۵	۱,۹۳۹

۱۰- نتیجه گیری

در این پژوهش به بررسی تاثیر مکانیزم های حاکمیت شرکتی شامل سهامداران نهادی، سهام آزاد شناور، ساختار هیات مدیره، اندازه هیات مدیره، مالکیت مدیران و دوگانگی وظیفه مدیرعامل بر گزینش اظهار نظر حسابرسان در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شد. مکانیزم های حاکمیت شرکتی بررسی شده هیچ تاثیری بر گزینش اظهار نظر حسابرسان یافت نشد. پژوهش مذکور بیانگر استقلال حسابرسان و قوی بودن مکانیزم های حاکمیت شرکتی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق و بهادار

1- Durbin-Watson
2- autocorrelation

می باشد و نتایج آزمون فرضیه ها در نگاره شماره ۵ ارایه شده است .

نگاره شماره ۵: نتایج آزمون فرضیه ها

متغیر ها	تعداد مشاهدات	میانگین	انحراف استاندارد	خطای انحراف استاندارد	آماره والد	sig	نتیجه در سطح $\alpha = 0.05$
درصد مالکیت نهادی	۴۲۰	۶۴.۰۶	۲۵.۸۷	۰/۰۰۸	۰.۰۲۸	۰/۸۶۸	رابطه معنی داری وجود ندارد
درصد مالکیت مدیریتی	۴۲۰	۶۱.۳۳	۲۷.۲۴	۰/۰۰۷	۰/۳۶۷	۰/۵۴۵	رابطه معنی داری وجود ندارد
سهام آزاد شناور	۴۲۰	۳۵/۹۳	۲۵/۸۷	۰/۰۱۲	۰/۰۰۵	۰/۹۶۲	رابطه معنی داری وجود ندارد
ساختار هیات مدیره	۴۲۰	۶۸.۹۴	۱۹.۵۱	۰/۰۱۰	۰/۰۰۶	۰/۹۳۶	رابطه معنی داری وجود ندارد
اندازه هیات مدیره	۴۲۰	۵.۰۲	۰.۲۲۸	۹۰۲۵/۳۲۱	۰/۰۰۰	۰/۹۹۸	رابطه معنی داری وجود ندارد
دوگانگی وظیفه مدیرعامل	۴۲۰	۰.۰۱	۰.۰۸	۱/۴۷۳	۱/۱۰۳	۰/۲۹۴	رابطه معنی داری وجود ندارد
اهرم مالی	۴۲۰	۶۲.۲۳	۱۶.۱۰	۰/۰۱۲	۲/۶۷۶	۰/۱۰۲	رابطه معنی داری وجود ندارد
اندازه شرکت	۴۲۰	۲۷.۴۲	۱.۴۹	۰/۱۳۸	۰/۰۰۵	۰/۹۴۲	رابطه معنی داری وجود ندارد
نوع اظهار نظر حسابرس	۴۲۰	۰.۵۱	۰.۵۰	۲۷۵۹/۱۷۷	۰/۰۰۰	۰/۹۹۴	رابطه معنی داری وجود ندارد

با توجه به تحقیق فوق مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر گزینش اظهار نظر حسابرس ندارند که نتایج این تحقیق با تحقیقات لین و لیو (۲۰۰۹)، چن و همکاران (۲۰۱۰) و لاکشن و وی جی کون (۲۰۱۲)، نیکومرام (۱۳۸۹) و رهنمای رودپشتی (۱۳۸۹) مغایر می باشد و با تحقیق پانیا و آین (۲۰۱۲) موافق می باشد .

با توجه به مبانی نظری تحقیق به نظر می رسد که مکانیزم های حاکمیت شرکتی دارای تاثیر منفی بر گزینش اظهار نظر حسابرس داشته باشند ولی با توجه به یافته های این تحقیق مکانیزم های حاکمیت شرکتی دارای تاثیر معنی داری بر گزینش اظهار نظر حسابرس نمی باشد . که باید به خاطر عدم پیاده سازی کامل مکانیزم های حاکمیت شرکتی در ایران و یا تاثیر سایر عوامل مانند تغییر حسابرس و اندازه شرکت و تصدی حسابرس و ... بر گزینش اظهار نظر حسابرس باشد .

۱۱- محدودیت های پژوهش

این تحقیق با محدودیت هایی به شرح زیر مواجه بوده است :

عمده ترین محدودیت های موجود در این پژوهش عبارتند از :

۱- به دلیل در اختیار نبودن برخی مکانیزم های حاکمیت شرکتی صرفا از ۶ مکانیزم استفاده شده است

. که شاید اگر مکانیزم های دیگر بکار گرفته می شد، نتایج تغییر می کرد .

- ۲- به دلیل عدم دسترسی به اطلاعات برخی شرکت های پذیرفته شده در بورس جامعه آماری به ۷۰ شرکت محدود شد. شاید این محدودیت در نتایج اثر گذار بوده باشد.
- ۳- نظر به تدوین آیین نامه نظام راهبری شرکتی در سال ۱۳۸۶ هنوز اقدامی جهت استقرار حاکمیت شرکتی از سوی اکثر شرکت های پذیرفته شده در بورس انجام نگرفته است.
- ۴- با توجه به محدود بودن جامعه آماری به شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار که تولیدی و سال مالی آن منتهی به پایان اسفند ماه بوده و عدم استقرار راهبری شرکتی تسری نتایج به سایر شرکت ها بایستی با احتیاط انجام شود.

۱۲- پیشنهادها

پیشنهادهای کاربردی

از آنجا که استقرار مناسب مکانیزم های حاکمیت شرکتی، اقدامی اساسی برای استفاده بهینه از منابع، ارتقای پاسخگویی، شفافیت، رعایت انصاف و حقوق همه ذی نفعان شرکت هاست، و از عمده سازوکارهای رونق بازار سرمایه و بالطبع شکوفایی اقتصادی هر کشور است؛ به سازمان بورس اوراق بهادار توصیه می شود، در راستای برقراری نظام حاکمیت شرکتی، شرکت های پذیرفته شده را ملزم به استقرار تمام مکانیزم های حاکمیت شرکتی نماید. تا نتایج پژوهش های بعمل آمده دقیق، قابل اعتماد و قابل استفاده برای استفاده کنندگان باشد.

بعلاوه انجام حسابرسی داخلی و شکل گیری کمیته های حسابرسی در شرکت های پذیرفته شده را پیگیری مستمر کند. همچنین در شکل گیری نهادهای تحلیل گران مالی در بازار سرمایه بکوشد. شاید اگر این نهادها شکل بگیرند. برخی از مشکلات انجام پژوهش ها در رابطه با کمبود اطلاعات و تحلیل های مالی مورد نیاز، سامان داده می شود.

۱۳- پیشنهاد برای تحقیقات آینده

- ۱- بررسی تاثیر مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر تغییر حسابرس
- ۲- بررسی تاثیر مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر انتخاب حسابرس
- ۳- بررسی عوامل تعیین کننده گزینش اظهار نظر حسابرس
- ۴- بررسی رابطه حاکمیت شرکتی با نوع اظهار نظر حسابرس
- ۵- رابطه حق الزحمه حسابرسی و گزینش اظهار نظر حسابرس
- ۶- انجام تحقیق حاضر با استفاده از اطلاعات مالی میان دوره ای شرکت ها

۱۴- منابع

- ۱- حساس یگانه، یحیی. ۱۳۸۴. فلسفه حسابرسی، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۲- مومنی، منصور و علی فعال، قیومی. (۱۳۸۷)، «تحلیل های آماری با استفاده از SPSS» انتشارات کتاب نو، ص ۱۶۵-۱۵۸.
- ۳- والاس، و.، ۱۳۸۹، نقش اقتصادی حسابرسی در بازارهای آزاد و بازارهای تحت نظارت ترجمه امیر اصلانی، انتشارات سازمان حسابرسی، چهارم ۱۳۸۹.
- ۴- بنی مهد، مرادزاده، زینالی (۱۳۹۱)، «از حق الزحمه حسابرسی بر اظهار نظر حسابرسی» مجله حسابداری مدیریت، صص ۴۱-۵۴
- ۵- برادران حسن زاده، رسول. بادآورنده یونس، حسین بابایی قادر (۱۳۹۱) «بررسی رابطه بین برخی مکانیزم های حاکمیت شرکتی با ارزش ایجاد شده برای صاحبان سهام و ارزش افزوده اقتصادی»، فصلنامه بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۹، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۱ ص ۱۶-۱
- ۶- خدابخشی، علی. (۱۳۹۱) «ارتباط بین نظام حاکمیت شرکتی و حسابداری مدیریت»، اولین همایش ملی حسابداری و مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور، ۲۷ و ۲۸ اردیبهشت ۱۳۹۱. ص ۱۳-۱
- ۷- عثمانی، محمد قسیم. ابراهیمی مند مهدی. (۱۳۹۰) «بررسی تاثیر بازدارندگی مکانیزم های حاکمیت شرکتی از درماندگی مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال سوم، شماره دوازدهم، زمستان ۱۳۹۰، ۱۹-۱
- ۸- حساس یگانه، یحیی. سلیمی محمد جواد، (۱۳۹۰) «مدلی برای رتبه بندی حاکمیت شرکتی در ایران»، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال نهم، شماره سی، تابستان ۱۳۹۰، ص ۳۵-۱
- ۹- مشایخی، بیتا. محمدآبادی مهدی، (۱۳۹۰) «رابطه مکانیزم های حاکمیت شرکتی با کیفیت سود»، پژوهش های حسابداری مالی، سال سوم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۰. ۳۲-۱۷
- ۱۰- نیکومرام، هاشم. محمدزاده سالتپه حیدر، (۱۳۸۹) «ارایه الگویی برای تبیین ارتباط بین حاکمیت شرکتی و کیفیت سود»، مجله حسابداری مدیریت، سال سوم، شماره چهارم، بهار ۱۳۸۹، ص ص ۸۰-۵۹
- ۱۱- حساس یگانه، یحیی. رئیس زهره، حسینی سیدمجتبی، ۱۳۸۸، «رابطه بین کیفیت حاکمیت شرکتی و عملکرد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، فصلنامه علوم مدیریت ایران، سال چهارم، شماره ۱۳، بهار ۱۳۸۸، ص ۱۰۰-۷۵
- ۱۲- حساس یگانه، یحیی. شعری صابر، خسرو نژاد سید حسین، (۱۳۸۷) «رابطه سازوکارهای مختلف حاکمیت شرکتی، نسبت بدهی ها، اندازه شرکت با مدیریت سود»، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره ۲۴، زمستان ۱۳۸۷، ص ص ۱۱۵-۷۹
- ۱۳- حساس یگانه، یحیی. یزدانیان نرگس، (۱۳۸۷) «تأثیر حاکمیت شرکتی بر کاهش مدیریت سود»، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال ششم، شماره هفده، تیر ۱۳۸۷. ص ۱۷۱-۱۵۱

- ۱۴- حساس یگانه، یحیی. باغومیان رافیک، (۱۳۸۵) «نقش هیات مدیره در حاکمیت شرکتی»، قسمت دوم، مجله حسابداری، سال بیست و یکم، شماره صد و هفتاد و چهار، صص ۲۹-۲۶ و ۶۸-۶۲ و ۷۴
- ۱۵- حساس یگانه، یحیی. (۱۳۸۵) «حاکمیت شرکتی در ایران»، مجله حسابرس، سال هشتم، شماره سی و دو، صص ۳۹-۳۲
- ۱۶- سجادی، سیدحسین. ابراهیمی مند مهدی، (۱۳۸۴)، «عوامل افزایشدهنده استقلال حسابرس مستقل»، بررسی های حسابداری و حسابرسی، سال دوازدهم، شماره چهارم، صص ۸۰-۶۱
- ۱۷- ستایش، محمدحسین. جمالیان پور، مظفر. (۱۳۸۸) «بررسی رابطه نسبت های مالی و متغیرهای غیرمالی با اظهار نظر حسابرس»، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال اول، شماره دوم، تابستان ۱۳۸۸، صص ۱۵۷-۱۳۰
- ۱۸- مجتهدزاده، ویدا. (۱۳۹۰). «رابطه نظریه نمایندگی و مالکیت مدیریت در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال سوم، شماره دهم، تابستان ۱۳۹۰.
- ۱۹- احمدپور، احمد. منتظری، هادی. (۱۳۹۰)، «نوع مدیریت سود و تاثیر اندازه شرکت، ساختار مالکیت شرکتی بر آن»، مجله پیشرفتهای حسابداری دانشگاه شیراز، دوره سوم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۰
- ۲۰- رهنمای رودپشتی، فریدون و همکاران. (۱۳۹۱). «ارابه الگوی سنجش تاثیر مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر مدیریت سود در بورس اوراق بهادار تهران»، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، سال پنجم، شماره دوازدهم، بهار ۱۳۹۱
- ۲۱- آقایی، محمدعلی. چالاک، پری. (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین ویژگی های حاکمیت شرکتی و مدیریت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال اول، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۸.
- ۲۲- سجادی، سیدحسین. دلفی، مهدی. (۱۳۹۰). «چرخش اجباری حسابرسان: پی آمدهای متفاوت در شرکت های کوچک و بزرگ»، فصلنامه حسابداری رسمی، شماره سیزدهم، بهار ۱۳۹۰
- ۲۳- ستایش، محمدحسین. ابراهیمی، فهیمه. (۱۳۹۱). «بررسی تاثیر ساز و کارهای حاکمیت شرکتی بر محتوای اطلاعاتی سود شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، مجله دانش حسابداری، سال سوم، شماره هشتم، بهار ۱۳۹۱
- ۲۴- کرمی، غلامرضا. بذرافشان، آمنه. (۱۳۸۹). «پیامدهای تعویض حسابرس»، مجله حسابدار، سال بیست و چهارم، شماره دویست و هیجده، اردیبهشت ۱۳۸۹
- ۲۵- سجادی، سیدحسین. (۱۳۸۶) «تاثیر خدمات غیر حسابرسی و وابستگی اقتصادی حسابرس به صاحبکار و استقلال حسابرسان»، مطالعات تجربی حسابداری مالی، شماره نوزده، پاییز ۱۳۸۶
- ۲۶- مجتهدزاده، ویدا. (۱۳۸۲) «جایگاه حسابرس از دیدگاه استفاده کنندگان خدمات حسابرسی»، مطالعات تجربی حسابداری مالی، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۲
- ۲۷- حساس یگانه، یحیی. باغومیان، رافیک. (۱۳۸۴) «حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی»، حسابداری رسمی، شماره ویژه، دی ۱۳۸۴
- ۲۸- حساس یگانه، یحیی. معیری، مرتضی. (۱۳۸۷) «حاکمیت شرکتی، حسابرسی و کمیته حسابرسی»، مجله حسابدار، شماره دویست، آبان ۱۳۸۷
- ۲۹- مهم، کیهان. (۱۳۸۱) «حسابرسی مستقل و کنترلهای داخلی»، مجله حسابدار، سال هفدهم، شماره صد و چهل و هشت

اردیبهشت ۱۳۸۱

- ۳۰- رضازاده، جواد، زارعی مروج، کمال. (۱۳۸۶) «عوامل موثر بر تغییر حسابرسان در شرکت های ایرانی»، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره بیست، زمستان ۱۳۸۶
- ۳۱- کسای، محمد مهدی. (۱۳۸۷) «کیفیت حسابداری، حسابرسی و حاکمیت شرکتی»، مجله حسابداری، سال بیست و دوم، شماره صد و نود و چهار، اردیبهشت ۱۳۸۷
- ۳۲- حساس یگانه، یحیی. (۱۳۸۵) «حاکمیت شرکتی در ایران»، مجله حسابرس، شماره سی و دو، بهار ۱۳۸۵
- ۳۳- اسماعیل زاده مقری، علی و همکاران. (۱۳۸۹) «بررسی تاثیر حاکمیت شرکتی بر کیفیت سود در بورس اوراق بهادار تهران»، مجله حسابداری مدیریت، سال سوم، شماره هفتم، زمستان ۱۳۸۹
- ۳۴- حساس یگانه، یحیی. خیرالهی، مرشید. (۱۳۸۷) «حاکمیت شرکتی و شفافیت»، مجله حسابداری، سال بیست و سوم، شماره دویست و سه، بهمن ۱۳۸۷
- ۳۵- بنی مهد، بهمن. (۱۳۹۰) «بررسی عوامل تاثیر گذار بر اظهار نظر مقبول حسابرس» فصلنامه بورس اوراق بهادار، سال چهارم، شماره سیزدهم، بهار ۱۳۹۰
- ۳۶- حساس یگانه، یحیی و همکاران. (۱۳۸۷) «رابطه ساز و کارهای حاکمیت شرکتی، نسبت بدهی ها، اندازه شرکت با مدیریت»، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره بیست و چهار، زمستان ۱۳۸۷، ص ۷۹-۱۱۵
- ۳۷- بادآور نهندی، یونس و همکاران. (۱۳۹۰) «بررسی رابطه بین برخی مکانیزم های حاکمیت شرکتی و محافظه کاری در گزارشگری مالی»، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال سوم، شماره نهم، بهار ۱۳۹۰
- ۳۸- هاشمی، سیدعباس. کمالی، شهرام. (۱۳۸۹) «حاکمیت شرکتی و سهامداران نهادی»، حسابداری و مدیریت مالی، شماره سه، بهار ۱۳۸۹
- ۳۹- حساس یگانه، یحیی. باغومیان، رافیک. (۱۳۸۵) «نقش هیات مدیره در حاکمیت شرکتی»، مجله حسابداری، شماره صد و هفتاد و سه، تیر ۱۳۸۵
- ۴۰- نیک بخت، محمدرضا و همکاران. (۱۳۸۹) «بررسی تاثیر ویژگی های هیات مدیره بر عملکرد شرکت»، مجله پیشرفتهای حسابداری دانشگاه شیراز، دوره دوم، شماره اول، تابستان ۱۳۸۹
- ۴۱- آقایی، محمدعلی و همکاران. (۱۳۸۸) «ویژگی های حاکمیت شرکتی و محتوای اطلاعاتی سود در بورس اوراق بهادار تهران با تاکید بر نقش مدیریت سود»، فصلنامه علوم مدیریت ایران، سال چهارم، شماره شانزده، زمستان ۱۳۸۸
- ۴۲- عباس زاده، محمدرضا. منظرزاده، هاشم. (۱۳۹۰) «بررسی احتمال صدور گزارش مقبول حسابرسان مستقل با استفاده از خصوصیات هیات مدیره شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، بررسی حسابداری و حسابرسی، دوره هجدهم، شماره شصت و سه، بهار ۱۳۹۰
- ۴۳- رحمانی، علی و همکاران. (۱۳۸۹) «رابطه حاکمیت نهادی و نقدشوندگی سهام در ایران»، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره هفدهم، شماره شانزده، پاییز ۱۳۸۹

- ۴۴- عثمانی، محمدقسیم و همکاران. (۱۳۹۰) «بررسی تاثیر بازدارندگی مکانیزم های حاکمیت شرکتی از در ماندگی مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران» سال سوم، شماره دوازدهم، زمستان ۱۳۹۰
- ۴۵- خدادادی، ولی، تاکر، ولی. (۱۳۹۱) «تاثیر ساختار حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی و ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال چهارم، شماره پانزدهم، پاییز ۱۳۹۱
- ۴۶- احمدپور، احمد و همکاران. (۱۳۹۱) «تاثیر متغیرهای حاکمیت شرکتی بر ساختار سرمایه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، مطالعات حسابداری و حسابرسی، شماره یک، بهار ۱۳۹۱
- ۴۷- خواجهی، شکراله، زارع، غلام حسن. (۱۳۹۱) «بررسی رابطه بین سازوکارهای راهبری شرکتی و انتخاب حسابرس در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال چهارم، شماره چهارده، تابستان ۱۳۹۱، ۱-۴۸
- ۴۸- قالیباف اصل، حسن، رضایی، فاطمه. (۱۳۸۶) «بررسی ترکیب هیات مدیره بر عملکرد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، تحقیقات مالی، دوره نه، شماره بیست و سه، بهار و تابستان ۱۳۸۶
- ۴۹- سجادی، سیدحسین، ابراهیمی، ونده، مهدی. (۱۳۸۴) «عوامل افزایشده استقلال حسابرس مستقل»، بررسی های حسابداری و حسابرسی، سال دوازدهم، شماره چهل، تابستان ۱۳۸۴
- ۵۰- بنویدی، مجید. (۱۳۸۵) «حاکمیت شرکتی»، تازه های جهان بیمه، شماره ۹۶، خرداد ۱۳۸۵
- ۵۱- مرادزاده فرد، مهدی، بابایی ساسان. (۱۳۹۰) «موانع پیش روی سرمایه گذاران نهادی در حاکمیت شرکتی»، حسابدار، ویژه نامه نوروز، (۱۳۹۰)
- ۵۲- حساس یگانه، یحیی. (۱۳۸۵) «حاکمیت شرکتی در ایران»، حسابرس، شماره سی و دو، بهار ۱۳۸۵
- ۵۳- سیناقدس، علی. (۱۳۸۷) «حاکمیت شرکتی و اصلاح ساختار هیات مدیره»، تدبیر، شماره صد و نود و پنج، مرداد ۱۳۸۷
- 54- A.M.I.Lakshan, W.M.H.N.Wijekoon(2012) Corporate governance and corporate failure , Available online at www.sciencedirect.com
- 55-Chen Charles j p , Xijia Su , Xi Wu. (2010) Auditor Changes Following a Big 4 Merger with a Local Chinese Firm: A Case Study, Auditing .. Vol. 29, Iss. 1; pg. 41, 32
- 56- Chena Ching-Lung, Gili Yenb and Fu-Hsing Chang (2009) Strategic auditor switch and financial distress prediction – empirical findings from the TSE-listed firms, Applied Financial Economics, No 19, pp 59–72
- 57-change , Wenching and Helen Choy(2010) Audit Partner Characteristics and Going-Concern Opinions, working paper , www.ssm.com
- 58-Lin Z. Jun and Liu Ming (2009), “ The Determinants of Auditor Switching from the Perspective of Corporate Governance in China” Corporate Governance : An International Review.
- 59-Nadaa Hachicha Elfouzi, Mahamed Zarari (spring 2009) Auditor conservatism And Earnings Management: Evidence from Tunisia.

- 60-Ruiz-Barbadillo Emiliano, Nieves Go'mez-Aguilar, and Nieves Carrera(2009) Does Mandatory Audit Firm Rotation Enhance Auditor Independence?
- 61-Evidence from Spain AUDITING: A JOURNAL OF PRACTICE THEORY American Accounting Association , Vol. 28, No. 1 , PP. 113–135 – Tong Lu (22october 2005)
- 62- Clive S.Lennox (February2002) Opinion Shopping , Audit Firm Dismissals, And Audit committees
- 63-Benjamin,E.Hermalin,Michael,S.Weisbach,,"Information Disclosure and Corporate Governance" ,(2011,online) www.ssrn.com
- 64-Omrane Guedhami and et al,,"Auditor choice in politically connected Firms" , (2013,online).
- 65-Navajyoti Samanta,Tirthankar Das,,"Role of Auditors in Corporate Governance",,(2009,online).
- 66- Amrita Mitra,,"Role of Auditors in Corporate Governance in the light of satym scam",,(2012,online).
- 67- John Kwaku,Mensah Mawutor,," complicity of auditors in financial statement fraud in corporate governance" , (2013,online).
- 68- Yu(Elli)Zhang,David Hay and claus Holm,,"Non-Audit services and Auditor independence:Norwegian Evidence" ,(2013,online) . www.ssrn.com
- 69- A.M.I.Lakshan,W.M.H.N.Wijekoon, " Corporate Governance and Corporate failure"(2012,online). www.sciencedirect.com
- 70- Leif Atle Beisland and et al,," Audit Quality and Corporate Governance " , (2012,online).
- 71- Noelw.Leung,Mei-Ai cheng,," Corporate Governance and firm"(2013,online). www.sciencedirect.com
- 72- Christopher j .Robertson and et al,," Across-national analysis of perceptions of Corporat Governance"(2013,online). www.elsevier.com
- 73- G.Andrew Korolyi, "Corporate Governance,agency problems and international " (2012,online). www.elsevier.com
- 74- C.Richard.Bakerand Dwight M.owsen, " increasing the role of auditing corporate governance " ,(2002,online). www.idealibrary.com
- 75- David H.Erkens and et al, " corporate governance in the 2007-2008 financial crisis evidence from financial institutions world " ,(2012,online). www.ssrn.com
- 76- Siti Norwahida shukeri, sherliza puat Nelson, " Timeliness of Annual Audit Report: same empirical evidence from Malaysia" (2011, online

- 77- Xingze Wu,” Corporate governance and audit fees: Evidence from companies listed on the shanghai stock Exchange” (2012,online). www.elsevier.com
- 78- Guoqian Tu, “ Controller changes and auditor changes” (2012,online). www.elsevier.com
- 79- Kaluogh, Thabang Mokoaleli- Mokoaleli,” Internet financial reporting, infrastructures and corporate governance: An international analysis” (2012,online). www.sciencedirect.com
- 80- John Hasseldine, Gregory Morris, “ Corporate Social responsibility and tax avoidance: A comment and reflection” . (2013,online). www.elsevier.com

